

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

ИЗВЕШТАЈ О ПРЕГЛЕДУ И ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ
Прозодијске алтернације у творби речи и њихова примена у настави српског језика
мр Ђорђа Јанковића

I. ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао Комисију:

Комисију је именовало Наставно-научно веће Филолошког факултета на седници од 26. априла 2021. године (одлука бр. 1629/1).

2. Састав Комисије:

Ментор: др Весна Ломпар, ванредни професор, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 2016.

Др Вишња Мићић, ванредни професор, Учитељски факултет – Београд
Ужа научна област: Методика наставе српског језика и књижевности
Датум избора у звање: 2021.

Др Ана Батас, доцент, Филолошки факултет – Београд
Ужа научна област: Српски језик
Датум избора у звање: 2015.

II. ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Име, име једног родитеља, презиме	Ђорђе (Мирко) Јанковић
Датум и место рођења	17. 10. 1987, Пожаревац
Наслов мастер рада	<i>Прозодијски систем говора села Раброва</i>
Датум и место одбране мастер рада	30. 9. 2011, Филолошки факултет, Београд
Научна област из које је стечено академско звање мастер	Српски језик

III. НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Прозодијске алтернације у творби речи и њихова примена у настави српског језика

IV. ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Докторска дисертација мср Ђорђа Јанковића обухвата 353 странице компјутерски сложеног текста, а подељена је на следећа поглавља: (1) *Увод* (1–19) – у оквиру кога се представљају *Подаци о истраживању* (1–9), *Појмовни апарат и нотација* (9–12), *Преглед истраживања* (12–19) и *Скраћенице и ознаке* (20); (2) *Прозодијска анализа твореница* (20–320) – у оквиру које се излажу подаци о прозодијским алтернацијама код речи са суфиксом (20–274), префигираних речи (275–285), сложених речи (286–298), те оних насталих прозодијском творбом (311–312), и разматрају резултати до којих се дошло (313–320); (3) *Творенице у методици акцентологије* (321–338), поглавље које садржи преглед досадашњих истраживања у методици наставе акцентологије (321–329), представља језичке примере у уџбеницима (329–337) и упућује на могућности даље примене творбених парова у настави акцентологије (337–338); (4) *Закључно разматрање предмета* (339–341).

Најобимнији сегмент рада чини одељак *Речи са суфиксом*, који осим простих суфиксалних твореница обухвата и оне грађене префиксално-суфиксалном и сложено-суфиксалном творбом. У оквиру њега обрађују се суфикси (1) именички домаћи: *-(j)a₁*, *-(j)a₂*, *-(j)a₃*; хипокористични суфикси на *-Ка*; *-ба*; суфикси *-идба*, *-дба*; *-оба*; *-тва*, *-ва*; *-(j)ава*, *-њава*; *-јага*, *-уљага*, *-чага*, *-(j)уга*; *-аја*, *-њаја*; сложени са *-ија*; *-ка₁*; суфикси на *-ВСа*; суфикси на *-ВКка*; суфикси на *-Вка*; *-уља*; *-на*; *-йна*; *-чина*; *-нина*; *-овина*; *-авина*; *-арина*; *-ачина*; *-бина*; суфикси на *-ВКина*; *-ичина*; *-етина₁*; *-етина₂*; *-отина*; *-итина*; *-уитина*, *-еитина*, *-иитина*; *-овитина*; *-ична*; *-ња*; *-екања*; *-иња*; *-киња*; *-отиња*; *-оња*; *-ара*; *-ускера*, *-ускара*, *-ескара*; *-да*; *-урда* и сродни суфикси; *-ура* и сродни суфикси; *-ота₁*; *-ота₂*; *-ћа*; *-аћа*; *-оћа*; *-ца₁*; *-ица*; *-ница*; *-чица*; *-арница*, *-ерница*; *-овница*; *-уљница*; *-овица*; *-авица*; *-аница*, *-еница*, *-уница*; *-арица*; *-ерица*; *-ача* и сложени; *-ша₁*; *-иша*; *-уша*; *-ов*; *-љаг*; *-ад*; *-је*; *-овље*; *-иње*; *-ије*; *-ње*, *-ће*; *-није*; *-ле₁*; *-ле₂*; *-аље*; *-иште*; *-овиште*; *-е*, *-че*; *-инче*; *-це* и сложени; *-еж*; *-ај₁*, *-љај*; *-ак*; суфикси на *-ВКак* и *-ВСак*; *-(j)ак*, *-њак*; *-ињак*; *-ењак*; *-овњак*; *-иштак*; *-йк₁*, *-нйк*; *-арник*, *-авник*; *-овник*; *-(j)аник*; *-л*; *л*-суфикси *-лац*; *-илац*, *-елац*; *-лица*; *-илица*, *-елица*, *-алица*; *-ло*; *-ило*; *-ало*; *-ла*; *-ља*; *-иља*; *-љка*; *-аљка*, *-ељка*, *-иљка*, *-линка*; *-лиште*; *-лина*; *-лник*; *-оник*; *-ионик*; *-оница*; *-аоница*, *-ионица*; *-она*; *-аљ*; *-ељ*; *-тељ*; *-уљ*; *-ан*; сложени са *-ан*; *-ен*; *-ин*; *-елин*; *-(j)анин*; суфикси *-чанин*, *-ванин*; *-ун*; *-ањ*; *-иво*; *-ство*; сложени са *-ство*; *ко*; *-ојко*; *-ар*; *-андер*; *-ир*; *-ур*; *-(с)т*; *-от*; *-ест*; *-ост*; *-ност*; *-ут*; *-аћ*; *-ић*; *-чић*; *-ичић*; *-овић*; *-(j)ух*; *-ац*; *-ац*; *-овац*; *-иновац*, *-ковац*, *-иковац*; суфикси на *-ВСац* и *-ВКац*; *-инац*; *-енац*; *-авац*; *-иц*; *-ач₁*, *-ивач*; *-ич*; *-аш*; *-онаш*; *-еш*; *-йш*; *-йш*; *-ош*; *-арош*; нулти суфикс; и именички страни: *-ада*, *-ијада*; *-ажа*; *-оза*;

-ија и сложени; -ација, -ијација; -иција; -енција, -анција; -ција; -алија₁, -илије; -ерија; -лија и сродни; -ија и сродни; -ика₂, -атика, -етика, -истика; -еска; -ола; -лама; -ана; -йна; -ијера, -јера; -ура и сложени; -еса; -ета; -ист(а), -онист(а), -аст(а); -ив; -инг; -унг; -ид, -оид; -и; -ај₂; -йк; -чик; -лук; -ал; -изам и сложени суфикси; -аријум (-ариј); латински суфикси са групом -нК-; -ман; -он; -исимо; -ћар; -ер; -и'јѐр; -о'нѐр; -ā'нер; -ор, -атор; -ос, -ус, -ис, -ум; -итис; -ѧт; -ѧт, -ијѧт; -ет; -итет; -ит; -еут; (2) придевски домаћи: -(j)ав; суфикси -њав и -љав; вишесложни на -ав; суфикси -(j)ив, -љив; остали суфикси на -ив; -ов; -овљев, -овљи; -ји; -ећи; -ски; -ујски; -овски; -ински; -ански, -енски; -њи, -ањи; -ињи, -аињи; -ињи; -аћи; -ћ(и); -виши; -ѧк; -ѧк; суфикси на -ВКак; -ѧн; -ѧн; -ѧн; -шан; -(j)ушан; -ашан, -ешан; -ахан; -отан; -оветан; -обан; -аран₁; -ућан; -ичан₁; -ачан; -азан; -ежни; -ѧван; -аван; суфикси на -ВКан; -ен; -ствен; -бен; -вен; -ин; -ат; -нат; -новат; -ѧт, -ѧт, -ијат, -ѧјат; -ит; -овит; -(j)аст; -каст; -икаст, -ичаст; -уљаст, -ушаст, -ушкаст; -оласт; нулти суфикс; и придевски страни: суфикси -ичан₂, -атичан, -истичан; суфикси на -нтан; остали суфикси на -ѧн; -атски; -ијски; -ички; (3) глаголски домаћи: -(j)ати; -авати; -ивати, -кивати; -овати; сложени са -овати; -кати; -ѧти; трисложни суфикси на -кати и -ѧти; -љати; -ељати; -ињати; -арати; -есати; -осати; -тати; суфикси на -Втати; -ѧти; -иѧти; -уѧти; -ети; -ити₁; -ити₂; -кити; -арити, -уљити; -ољити, -орити, -оњити; -овити; -уѧити; -читити; -нутити; -уѧнутити; и глаголски страни: -исати; суфикси -ирати, -изирати, -онирати, -(и)фицирати; (4) заменички: -акав; -олики; -амо; -уд(а); -де; -ад(а); -д(а); постфикс -год; (5) бројевни: -и; -й; -ити; -ти; -оро; -оје; (6) прилошки: суфикси (на) -ке, -ки, -ѧе; -ке; -иѧе и сложени суфикси; суфикси на -с; једнофонемски вокалски суфикси; -ма; -ко; -аѧко; -ом; -ју; нулти суфикс. На крају одељка наводи се списак јединачних суфикса.

Текст је допуњен са 43 табеле, на којима је у већини случајева представљена расподела прозодијских ликова у одређеном творбеном моделу. Рад садржи и Прилог (14 стр.), у коме су дати скупови речи-примера ексцерпирани из школских уџбеника.

V. ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

У оквиру уводног поглавља, три одељка дају опште податке о раду и о његовим начелима и методама. У т. 1.1.1 кандидат представља предмет и циљ рада, засебно за главно истраживање и за испитивање методичких импликација добијених резултата. Као предмет рада се наводи проучавање „прозодијских односа (алтернација или њиховог изостанка) у творбеним паровима – између мотивних речи и твореница“. Одабрани корпус је опширан – обухвата речи грађене свим творбеним начинима забележене у *Речнику српскога језика* (2011) – и целовит. Циљ се одређује из научне потребе да се прозодијски ликови твореница класификују и међу њима утврде тежње и да се, на другом месту, уз то, укаже на недовољно доследна нормативна решења из Једнотомника. У т. 1.1.1.1 образлаже се потреба за испитивањем прозодије твореница; она се, с једне стране, види у непотпуности, парцијалности постојећих истраживања, а с друге у занемаривању

прозодијских односа између мотивних и мотивисаних речи, а испитаност тих односа, тврди се, стоји у диспропорцији према проучености односа из флективне парадигматике.

Кандидат је, како објашњава у т. 1.1.2, из наведеног речника исцрпао око 30.000 мотивисаних речи, мада у њу, ради економичности, нису ушле све оне са евидентно доследним прозодијским ликовима у оквиру творбеног модела, а свакако ни оне које Једнотомник не бележи, као што су имена, народна или старија лексика и сл. За допуну и упоређење грађе кандидат је користио четрнаест других речника, готово свих акцентованих, који покривају време од Вука и Даничића до данас и простор од Београда, преко Сарајева до Загреба, а изнимно се служио и дијалекатским студијама. У овој тачки се расветљава и приступ одређеним лексикографским поступцима из Једнотомника, као што је приказивање више лексема под једном одредницом, приказивање флективних облика твореница, означавање дублета, који су за аутора, како напомиње, релевантни само на прозодијском плану.

У т. 1.1.3 кандидат износи хипотезе истраживања: „да се прозодијски лик већег дела твореница може објаснити синхронијским описом, а да мањи део твореница ... не подлеже успостављању предвидљивих прозодијских односа с мотивним речима“, да се творбени модели „начелно могу класификовати на оне (1) код којих нема прозодијских алтернација, (2) код којих тих алтернација има, а да се потоњи даље могу разврстати (а) на оне којима се творе лексеме с фиксним, колумналним прозодијским обележјима (место акцента испред приме, пенултима, ултима; дужина ултима), (б) на оне код којих су та обележја у сложенијим, али предвидљивим односима, и (в) на оне код којих предвидљивих односа нема“.

У т. 1.1.4 обрађују се остала начелна и техничка питања рада према којима се кандидат морао одредити (или свесно избећи одређење) пре приступа анализи грађе. У њих спадају проблеми као што је тумачење прозодијских односа при постојању двоструког дублетизма, с обе стране творбене везе (т. 1.1.4.1), разликовање свесно донесених прозодијских ликова који одступају од владајућег обрасца од оних који представљају штампарске и сличне омашке (т. 1.1.4.2), разумевање стандардног и нормираног језика, те језичких варијаната (т. 1.1.4.3), затим многа нерешена питања српске дериватологије, попут одређивања начина творбе речи као *приморје*, *рићокоса*, *лежећи* или разврставања суфикса, узајамне мотивације, мотивисања калкова... (т. 1.1.4.4, 1.1.4.5), однос између творбене парафразе и лексикографске дефиниције и употребљивост ове друге у творбеној анализи (т. 1.1.4.6), смисленост квантификације анализираних појава (т. 1.1.4.7). На крају одељка (т. 1.1.4.9) представља се структура главног дела рада (поглавља 2).

У одељку 1.2 кандидат презентује појмовни апарат и прозодијску нотацију коју употребљава, те као предности служења Ивићевом нотацијом с два обележја (квантитетом слога и местом акцента у речи, које одговара тонском врхунцу), из којих су изводиви подаци о узлазности и интензитетској компоненти, наводи у првом реду економичност и прегледност описа (т. 1.2.1), именује врсте алтернација до којих може доћи у вези са двама

обележјима, као нужност оперисања творбеним процесима истиче постојање смера алтернације, необично у синхронијској анализи, и аргументовано одбацује могућност увођења аутоматских алтернација (т. 1.2.2). Остављајући по страни дијахронијски приступ, који се заснива на класификовању речи према акценатским парадигмама (*a, b, c*), кандидат назначавача корист коју би упоредно дијахронијско и синхронијско проучавање морфолошких система могло имати (т. 1.2.3).

Преглед досадашњих истраживања предметних питања (одељак 1.3) доноси концизан али темељан приказ главних теоријско-методолошких кретања у радовима који су проучавали прозодију речи у оквиру морфолошког система. У делу посвећеном прозодијској типологији (т. 1.3.1) приказују се покушаји да се Даничићева акценатска типологија, заснована на флективним парадигмама, поједностави и сведе на најизразитије појаве. У низу најразличитијих предлога пажња се поклања систему М. Пешикана, наслоњеном на начела историјске акцентологије. У т. 1.3.2 представљају се обимнија досадашња истраживања прозодије твореница и дају кратки коментари о њима и њиховом месту у историји проучавања овог питања.

У поглављу 2 кандидат анализира прозодију речи, презентујући је према начинима творбе (од морфемске ка безморфемској творби), а затим према врстама речи и пореклу суфикса (домаћи, страни). У случају суфиксације примери, који обухватају и префиксално-суфиксалне и сложено-суфиксалне творенице, даље се наводе према суфиксима, груписаним на основу сродности и сложености и узбученим одостражно. Главнина анализе, 255 страница текста, односи се на речи са суфиксима, што говори о разумевању тог творбеног начина и већој предвидљивости прозодијских појава код префиксације и слагања. Творбени модели обрађени су екстензивно према својој плодности, стога налазимо оне (као *-ељ* или *-онер*) са по тек неколико примера, који не траже посебне коментаре, али и оне попут суфикса *-ица, -ост, -ан, -ити* и др., код којих изношење и коментарисање примера заузима десетине страница.

Неке од одлика кандидатове дескрипције из поглавља 2 јесу ове. Прозодијске појаве – алтернације или успостављање колумналних ликова – објашњава уз помоћ више разнородних критеријума: творбених начина и творбених односа (нпр. код сложено-суфиксалне творбе суфиксом *-(j)a₁*), врсте мотиватора (нпр. код суфикса *-ина, -ак*), значења и значењских нијанса (нпр. *-ица, -а₂*), афективне вредности деривата (нпр. *-ити*), фонетског окружења (нпр. *-ка*). Закључке о особинама разматраних примера упоређује са онима из релевантне и доста широке литературе. Аутор преиспитује опште флективноморфолошке проблеме (као што је дистрибуција номинативних наставака *-а* и *-о*, у вези са суфиксом *-а₂* и сроднима) и многе творбене – или код потоњих предлаже иновације у опису (нпр. у фн. 112, т. 2.4.3). Настоји да проникне у прозодијске иновације, упоређујући своју грађу са оном из Вука и Даничића (нпр. код суфикса *-це, -ћи, -ен*), или у односе норми на истоку и западу новоштокавског стандарда (нпр. *-овница, -ић, -аћи, -ити*). Грађу упоређује и допуњује примерима из ономастике (нпр. у фн. 71, 119), из дијалеката (уз суфиксацију заменица, поприложење), из својих бележака стандардног

говора (нпр. уз *-енда*, *-ија*). На крају обраде творбеног модела наводи, ако их има, недоследности начињене при акцентовању речника које је уочио током прегледа грађе. У представљању прозодије твореница сложене односе настоји да учини пријемчивијим и прегледнијим користећи се бројевним и процентуалним упоређивањем података и табелама (нпр. уз обраду суфикса *-ија*, *-ње*, нултог суфикса). Поглавље 2 садржи 32 табеле.

У трећем поглављу, посвећеном методици акцентологије и улози твореница у њој, најпре се износи преглед досадашњих истраживања (одељак 3.1), и то према следећим темама: фонетска природа акцената (т. 3.1.1), која се у литератури описује на научно утемељен, али код неких методичара и на недовољно прецизан начин; специфичности наставе акцентологије (т. 3.1.2), у које, према кандидатој класификацији, спадају неприступачност прозодијских садржаја, (не)компетентност наставника за предавање ове материје, потреба за прилагођавањем наставе дијалекатским приликама, потреба за освешћивањем прозодијских компонената – сва ова обележја се концизно представљају, а ставови према њима критички вреднују. Даље се сумирају принципи, методе и поступци предложени у постојећој литератури за коришћење у настави акцентологије (т. 3.1.3), па се у том одељку разматра однос и редослед рада на теоријским и практичним садржајима, здружују се и одређују сазнања о методи бинарног упоређивања (и предлаже јој се то име), с разлогом доминантној у савременој настави акцената, и о другим методама и поступцима који се препоручују при савладавању акцената: упоређивање с моделом, варирање акцента, ослањање на дистрибуциона правила, чулно-телесна интеграција – примењивана у настави других тонских језика, и други. Преноси се и новим подацима допуњује акценатска нотација М. Кравара, предложена у методичке сврхе, ради доследнијег поштовања принципа очигледности, који Вук–Даничићеви знаци занемарују. У т. 3.1.3.8 описује се редослед усвајања акцената, који готово сви методичари препоручују у истом поретку; пажња се скреће на тешкоће у усвајању краткоузлазне прозодеме, које се ретко у литератури помињу.

У одељку 3.2 кандидат истражује речи-примере који се употребљавају у основношколским и средњошколским уџбеницима српског језика при учењу акцената. Након представљања заступљености прозодијских партија према разредима, у складу с наставним програмима (т. 3.2.1), уџбеника из којих је црпена грађа (т. 3.2.2) – граматика и радних свезака од III разреда основне школе до I разреда средње најзаступљенијих издавача, *Нови Логос*, *Клет*, *Завод за уџбенике*, и граматика и радних свезака за млађе разреде издавача *Едука*, *БИГЗ школство*, *Креативни центар* – и након појмовно-терминолошких објашњења (т. 3.2.3), у табели 38 даје се класификација прегледаних речи-примера према њиховом облику, опсегу поклапања облика, значењу и реду односа (творбени и флективни). На основу тога аутор издваја десет врста скупова који се могу наћи у уџбеницима (т. 3.2.4) и сваку од њих анализира (3.2.5), а затим табеларно (табеле 39–42) приказује број скупова према издавачима и разредима, удео врста скупова у укупном броју скупова, удео врста скупова по разредима, удео скупова и речи-примера у

њиховом укупном броју. У т. 3.2.5.2 и 3.2.5.3 критички се осврће на употребљивост дугих и произвољних скупова примера и на друге методички неприкладне појаве, па и омашке.

Одељак 3.3 отвара могућности за даљу примену творбених парова у настави акцентологије. Кандидат проналази и истиче предности коришћења творбених парова као предложака за илустровање и увежбавање прозодијских односа и на илустративним примерима упућује на начине упошљавања исцрпних и према прозодијским одликама класификованих примера из другог поглавља рада.

Поглавље 4 у виду закључних разматрања заокружује бављење вишеслојном темом рада. У њему се синтетички износе закључци који проистичу из резултата изнесених у претходним поглављима и потцртавају важнији међу њима.

У Прилогу се наводе скупови речи-примера ексцерпираних из уџбеника, и то (1) неуређени скупови, (2) скупови облички несродних а значењски сродних примера, (3) скупови облички сродних а значењски несродних примера, (4) скупови облички сродних примера у творбеном односу, (5) скупови облички сродних примера у флективном односу, (6) скупови значењски несродних хомоформа, (7) скупови значењски несродних хомонима, (8) скупови творбених хомоформа, (9) скупови творбених хомонима, (10) скупови флективних хомоформа.

VI. СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

„Неологизми Лазе Костића и њихова творба нултим суфиксом“, *Српски језик* XXIV, 2019, 459–475.

„Развијање језичких компетенција у духу *Година узлета* – на примеру развоја морфолошког система“, *Методичка теорија и пракса* XXII/2, 2019, 319–340.

VII. ЗАКЉУЧЦИ, ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је потврдио да је двокомпонентни приступ прозодемама (заснован на квантитету слога и месту тонског врхунца у речи), примењиван у ранијим радовима на флективне парадигме, потпуно функционалан и у опису алтернација у творби, особито због могућности раздвајања конкомитантних алтернација и њиховог слојевитог посматрања (нпр. само према једној прозодијској компоненти). Алтернације које се срећу у деривацији аналогне су онима из морфолошких парадигми, али се у неким аспектима, као што је брисање дужина код алтернација са померањем места акцента у неку од крајњих позиција, разликују.

У већој мери је потврђена кандидатова хипотеза да се творбени модели према прозодијским алтернацијама могу класификовати на оне без алтернација и оне с њима, од

којих се ове друге разврставају у ситније типове, те да код типова са сложенијим прозодијским односима ови могу бити предвидљиви и непредвидљиви. О томе сведочи табела 34 и коментар уз њу. Па ипак, аутор је увидео и да извешан број суфикса није конгруентан тој класификацији, нпр. они који алтернацију места акцента познају само под одређеним условима, као што је то регресија једино заосновинског мотивног места акцента, или они који остала мотивна места акцента, нпр. иницијална, не задржавају доследно. За такве примере је предложио категорију творбених модела са сложеним али (умерено) предвидљивим односима, различиту од простих прозодијски колебљивих модела и од оних прозодијски тешко предвидљивих.

Установљено је да је типолошка релевантност прозодијских ликова у комплементарном, обрнуто сразмерном односу с типолошком релевантношћу алтернација. За врсте алтернација појава колумналности је, наиме, неинформативна, док је за врсте ликова она одредбена. Типолошки релевантне алтернације за аутора су стога оне ограниченог обима, које се јављају само под одређеним условима.

Творбени шавови се, шире гледано, у раду издвајају као реперне тачке које привлаче место акцента, што је посебно видљиво код префиксално-суфиксалних и сложено-суфиксалних твореница. То потврђује ауторова типологија положаја акцента у речи (из т. 2.6.1.5), од које донекле одступају места акцента пред последњим основинским слогом (регредирана) и, још више, постиницијалне позиције код сложено-суфиксалних твореница.

У погледу алтернација квантитета утврђује се шест категорија суфиксалних творбених модела према сталности квантитета и фонетском окружењу у коме се он (не) успоставља. Као фактори се издвајају постојање сонанта или безвучног експлозива на творбеном шаву, кумулација дужина, опсег регресије места акцента (једносложна или крајња), сегментна алтернација ($l \sim o$). Одређују се творбени модели са јављањем дугих префиксалних слогова и они са хипокористичном дужином.

Кандидат у партијама као што су прозодијска творба или разматрање *л*-суфикса открива да примена прозодијског критеријума у анализи твореница може допринети ширем, лакшем или тачнијем гледању на те појаве.

Преглед референтног и контролних/допунских речника донео је увид у разлике у нормирању новоштокавског материјала, које се могу повезати са територијом и временом израде лексикона, и у еластичност прозодијске норме прописане Једнотомником, која умерено настоји и да задржи традиционалне ликове и да успостави иновативне. У самом Једнотомнику аутор је установио дискрепанцију између прозодијских ликова твореница које припадају истом творбеном моделу или, још уже, твореница с истим морфолошким и фонолошким одликама у оквиру модела, и те појаве објаснио видећи их као трагове историјских наслага, наслеђа РМС, према коме је Једнотомник израђиван, али и недовољне акрибичности аутора и техничких препрека у увиђању прозодијских одлика нпр. суфиксала.

Аутор као смерницу за даље проучавање употребе прозодијских ликова твореница у стандардном језику предлаже испитивање урбаних говора, како би се нормативна решења у већој мери усагласила са узусом образованих говорника.

Прегледом многобројних методичких радова посвећених настави акцената кандидат је установио претежну усаглашеност ставова аутора у неким питањима, као што је приступачност прозодијских садржаја, потреба за поштовањем принципа завичајности и сл., и разностране и понекад спорне погледе у другим питањима, као што је фонетска природа акцената. Побројане су, објашњене и вредноване методе и поступци који се за наставу прозодије у литератури предлажу, а оној најзначајнијој утврђена је генеза и предложен назив.

Кандидатово методичко испитивање указује на вредност примене творбених парова у настави акцентологије, будући да они, за разлику од неуређених скупова речи-примера – у уџбеницима најдоминантнијих, или само значењски повезаних скупова, делимичним формалним (сегментним) подударањем поређених примера прозодијске разлике чине видљивијим, док, за разлику од флективно повезаних речи-примера, нуде значењску разумељивост, контекстуалну независност и стабилнији су из нормативне перспективе.

Из уџбеника исцрпени и у Прилогу наведени примери речи, посебно они засновани на творбеној вези, нуде се као корпус за селектовање примера у настави. Теоријска пак анализа, представљена у другом поглављу дисертације, такође се врло успешно, како сугерише кандидат, може упошљавати у настави акцентологије, имајући предност што је материјал на којем је рађена веома исцрпан и стога чини богат извор за селекцију адекватних примера за наставу. Кандидат у ту сврху даје илустративан избор примера – творбених парова с прозодијским алтернацијом – конвертованих из нотације коришћене у прозодијској анализи у ону конвенционалну, као и суфикса код којих се такве алтернације јављају, мада се наведени инвентар може проширивати творбеним моделима из табеле 43. Узусна и речничка колебања на која аутор скреће пажњу у анализи прозодије твореница такође су од методичке користи: такве речи су примери који ће се избегавати у настави акцентологије или ће пак служити као повод за дискусију о кретањима прозодијских навика говорника српског језика.

Прозодија твореница, уопште, може – према ауторовим предлозима – послужити као део оквира за израду диференцијалне акцентологије, везивањем прозодијских појава за творбени контекст.

VIII. ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је показао да поуздано влада материјом, која је изложена прегледно и систематично. Цео рад написан је јасним научним стилем. Анализа и закључци у раду изведени су на основу пажљиво одабране грађе, па можемо рећи да овај рад, као

оригинално дело, знатно доприноси осветљавању проблема прозодијских алтернација у творби речи и њихове примене у настави.

IX. ПРЕДЛОГ

На основу укупне оцене дисертације, која представља опсежно и детаљно истраживање са вредним резултатима за науку о српском језику, Комисија једногласно предлаже Наставно-научном већу Филолошког факултета Универзитета у Београду да Извештај о оцени докторске дисертације мастера Ђорђа Јанковића, под насловом *Прозодијске алтернације у творби речи и њихова примена у настави српског језика*, прихвати и упути га Већу друштвено-хуманистичких наука Универзитета у Београду на давање сагласности и да кандидата, по добијању сагласности, позове на усмену јавну одбрану рада.

Београд, 6. маја 2021.

Комисија:

Др Весна Ломпар, ванредни професор

Др Вишња Мићић, ванредни професор

Др Ана Батас, доцент